

Offer møder krænker

Mødet mellem offer og krænker indgår som en del af den kliniske behandlingspraksis over for børn eller unge og deres familier. Sidste del af serien om Projekt JANUS lægger sin hovedvægt her.

Projekt JANUS ■ Af Mimi Strange m.fl.

■ Det primære fokus ved et terapeutisk styret møde mellem offer og krænker er, at offeret kan modtage en undskyldning, få bekræftet og anerkendt, at overgrebene fandt sted, og at det ikke har ansvaret for disse. Hemmeligheden ophæves, og på sigt kan tillid mellem de involverede parter genetableres og spændingsfeltet reduceres.

Sekundært har et sådant møde også stor betydning for den krænkende part: Den, der har optrådt grænseoverskridende, tager ansvar for sine handlinger og undskylder og letter dermed ofrets lidelser. Krænkeren kan bidrage til en helingsproces for offer og familie. Deltagelse i mødet kan endvidere øge den pågældendes indsigt i skadevirkningerne og være et skridt på vejen til reetablering af tillid og relation.

Der sættes også fokus på sekundære ofre, det vil sige familiemedlemmer og venner til både offer og krænker.

Principper og forudsætninger

De grundlæggende principper for genoprettende møder er: Hvem er blevet skadet? Hvad er deres behov? Hvis forplig-

telse er det at opfylde disse? Hvem har part i situationen? Hvilken proces er bedst egnet til at gøre skaden god igen? (1)

Først og fremmest skal offeret være parat til mødet, hvilket afklares sammen med dennes terapeut og forældre.

For krænkerens deltagelse gør sig gældende, at han må kunne *erkende, vedkende og genkende* offerets forklaring, (men ikke behøver at kunne forklare hvorfor). Han skal påtage sig ansvaret og være parat til at undskylde. Desuden skal der være en vis erkendelse af følelsesmæssige konsekvenser for offeret, dvs. en vis empati og evne til mentalisering (2). Hertil hører at kunne besvare offerets spørgsmål på en autentisk, empatisk og sensitiv måde.

Begrebet "Restorative Justice" (3) henviser til, at et væsentligt formål med sådanne møder er at få påbegyndt en helingsproces for alle involverede og dermed få genopbygget eller genoprettet relationer mellem mennesker med tilknytning til hinanden. *Genoprettende ret* (1) foreslås som den danske term for begrebet.

FOTOS: BAW/SCANPIX

Ud over fokus på ofre og anerkendelse af deres behov og interesser ligger der i begrebet indlejret et bredere perspektiv end offerperspektivet, som anerkender, at andre er blevet påvirket eller tilføjet skade – offerets familie, krænkerens familie og andre.

I genoprettende ret er der fokus på områder af fælles interesse og få anerkendelse af behov for at reparere og re-etablere afbrudte relationer og fokus på fremtiden.

Søskendeincest

Som det fremgår af faktaboksen næste side, har en stor del af de gennemførte møder været mellem søskende. Det er måske ikke så overraskende, at børn og forældre særligt kan se relevansen i et genoprettende møde mellem familiedlemmer, som bor sammen.

En afgørende faktor for at etablere et potentielt helende fokus er, at der eksisterer en fortidig og dermed potentiel fremtidig relation mellem offer og krænker. Mødet har til hensigt at regulere den fremtidige kontakt, som beskytter

ofret og gør krænkeren ansvarlig på en meningsfuld måde inden for den sociale kontekst, hvor overgrebet foregik.

Endelig er det en vigtig pointe, at alternativet til reparation af relationen er en smertefuld ødelæggelse af familien. (2)

Ved søskendeincest er forældrenes rolle selvsagt af stor betydning: deres måde at forholde sig til begge børn er i høj grad signifikant i forhold til et vellykket resultat. Fokus på det familiære miljø er lige så vigtigt som terapeutisk behandling.

Forberedelse af mødet

Forberedelse af mødet forudsætter: Identifikation af offerets behov, og hvordan disse bedst repræsenteres på mødet. At krænkeren er parat til at påtage sig ansvaret, undskylde, forklare tiltag til forebyggelse af recidiv og er klar til at møde den store udfordring, det er at skulle stå frem ved mødet. Øvrige deltagere (forældre, familie til begge parter) skal være indstillet på, at mødet skal være konstruktivt og fremtidsfokuseret. Dette møde er ikke et forum for angreb og marginalisering, idet sådanne følelser må være håndte-

>

- > ret forud, blandt andet ved forudgående medierende møder med ikke mindst de voksne.

Mediationer i JANUS

Projektet har gennemført møder mellem offer og krænker i knapt en femtedel af sagerne, hvor alle er familiære eller andre nære relationer. Heraf udgør søskendeincest cirka halvdelen. (Se faktaboks nedenfor).

Metodeudvikling

Ikke kun de direkte aktører kan have brug for medierende møder; i nogle sager må der afholdes møder mellem de voksne før ”børnemødet” – i andre sager kan forældre til offeret have brug for en undskyldning fra krænkeren, før de kan give barnet lov til at mødes med krænkeren.

Dobbeltmediationer: I atter andre sager skal der etableres to møder, et, hvor den unge krænker undskylder for sine overgreb, og et, hvor den unge krænkede får undskyldning fra sin krænker.

Samtaler mellem søskende

En ny metode i forhold til møder mellem primære aktører og sekundære ofre for overgreb er møder mellem søskende, som ikke har krænket hinanden, men levet i familier, hvor der er sket overgreb på den ene eller begge søskende. De kan

have gavn af møder, hvor oplevelserne af omsorgssvigt kan deles, og forståelsen for hinandens situation kan øges.

Ofte er sådanne søskende bærere af familiens uhensigtsmæssige konfliktløsningstrategier og grænseoverskridende adfærd. De kan derfor have brug for, at dette klargøres for at forebygge grænseoverskridelser såvel mellem dem indbyrdes som nedtoning af konfliktniveau imellem dem som følge af, at den ene søskende er blevet favoriseret – fx som ”betaling” for seksuelle overgreb fra en voksen i familien.

Når genoprettende møder ikke lykkes

Når vi analyserer projektets sager med henblik på at afdekke det, som kan vanskeliggøre eller helt umuliggøre mødet, ses en række faktorer der kan spille ind:

- Forældre til enten offer eller krænker kan modsætte sig mødet, eller forældrene kan være indbyrdes uenige om dette.
- Psykisk (traume-)tilstand hos offer eller krænker kan umuliggøre mødet.
- Stærkt nedsat kognitiv funktion hos krænker kan være en barriere.
- Nedsat motivation hos krænkeren og familien som følge af, at de selv har afholdt ”uformelt mediationsmøde”.
- Tidsfaktoren kan nedsætte motivationen hos både offers og krænkens familie, dvs. hvis der er gået lang tid, fra krænkelserne fandt sted, og til mødet kan afholdes.

FAKTA ■ Mediationssager i Projekt JANUS

- Ved opgørelse i foråret 2008 var der afholdt genoprettende møder/mediationer i 18 af Projekt JANUS' sager, svarende til ca. 20 % af det samlede antal sager.
- Ud af de 18 mediationssager er 13 af mediationerne mellem klient og offer.
- 10 ud af de 18 mediationer er mellem søskende.
- I 2 af de 18 sager er mediationen mellem klient og klientens egen krænker.
- I 2 af mediationssagerne foregår mediationen mellem andre (såsom forældre og plejeforældre).
- 2 sager er dobbeltmediationssager, hvor der både er mediation mellem klient og offer, og andre (i disse tilfælde klientens og offers forældre).

Ud over ovenstående mediationer er der foretaget 2 tilknytningsforbedrende samtaler.

- Professionelle kan have modstand mod mediation, fx offerets egen psykolog.
- Etablering af mødet mislykkes oftere i sager hvor der ikke er en nær familiær relation (fx søskendesager).

Hvad er der behov for?

Ud fra de forløbne fem års vidensindsamling kan en række indsatsområder beskrives. Nogle af disse er tidligere beskrevet (4), andre er nye:

Landsdækkende behandlingstilbud til børn/unge og deres familier: Indsatsen i de forløbne år har primært dækket ho-

vedstaden, Sjælland og øerne. Der er brug for behandlingstilbud i *hele* Danmark. Der bør sikres en ensartet behandling, uanset hvor i landet barnet bor.

Tidlig indsats i forhold til også meget unge børn med seksuelt bekymrende adfærd: Det er erfaringen, at også meget unge børn (fra 6 år) henvises til behandling, og at der bør være mere opmærksomhed om denne aldersgruppe.

Børn og unge med seksuelt bekymrende adfærd uden offer, inden overgreb begås: Der bør sættes fokus på at øge den forebyggende indsats. I projektet viser op mod halvdelen af de henviste børn og unge sig at have haft seksuelt bekymrende >

FAKTA ■ Case-eksempel på mediation

Den 13-årige Lasse henvises til psykologisk udredning og behandling i Projekt JANUS, idet han har krænkert lillesøster Signe på 8 år. Overgrebene har stået på i en årrække. Der har været tale om forsøg på analt og vaginal penetration. Signe er henvist til offerbehandlingsklinik.

Psykologisk profil af Lasse: velbegavet, har specifikke opmærksomheds- og koncentrationsvanskeligheder med svigtende evne til impulsstyring. Personlighedsmæssigt ses en umoden dreng med følelsesmæssige, interpersonelle og sociale vanskeligheder.

Ved mediationen deltager offer og offers behandler, krænker og krænkers behandler, forældre og mødeleder. Signe spørger Lasse, hvorfor han gjorde det, og om han kunne finde på at gøre det på andre. Hun er interesseret i at vide, hvordan han har det (de har siden overgrebet kom frem ikke måttet have samvær og Lasse blev akut anbragt på institution). Lasse svarer, at han ikke ved det, men går i behandling i Projekt JANUS for at finde ud af det, og at han til fulde tager ansvaret for det, der skete, og at han nu får hjælp til at bearbejde hændelserne. Han håber, at Signe og han kan ses igen, når de begge er klar til dette. Det aftales, at Lasse og Signe indledningsvist kan ses et par timer under opsyn.

- > adfærd i en kortere eller længere periode forud for overgrebet. 91 % af denne gruppe har været i kontakt med enten skolepsykolog, PPR, børnepsykiater eller privatpraktiserende psykolog, inden de bliver visiteret til Projekt JANUS.

Indsats over for piger: Viden om, at også piger begår seksuelle overgreb mod (andre) børn bør medføre et øget fokus på denne gruppe. Tidlig opsporing og identifikation af seksuelt krænkende adfærd bør skærpes, så ikke kun pigernes offerbaggrund behandles.

Indsats over for døgnanbragte børn: Viden om, at seksuelle overgreb mellem anbragte børn indbyrdes er relativt hyppigt forekommende, bør føre til øget fokus på vidensformidling til døgnansat personale, systematiseret udarbejdelse af handle- og beredskabsplaner, seksualpolitik mv. Der er endvidere behov for anbringelsessteder for børn og unge, hvor de professionelle har særlig viden inden for området.

Indsats i forhold til børn med opmærksomhedsvanskeligheder: Øget fokus på tidligt at opdage og udrede børn med ADHD-vanskeligheder. Dette bør ske i 7-årsalderen (4). Projektets resultater viser, at to tredjedel af de henviste børn og unge har opmærksomhedsforstyrrelser, som er ukendte/udiagnosticerede på henvisningstidspunktet. Børn/unges vanskeligheder opfattes hyppigt som følelsesmæssige vanskeligheder, hvilket har medført manglende pædagogisk og medicinsk indsats.

Videreudvikling af interventions- og behandlingsmetoder: Herunder metodeudvikling og øget anvendelse af genop-

rettende møder mellem offer-krænker og øvrige familimedlemmer som er påvirket af overgrebene.

Undervisning på uddannelsesinstitutioner: Socialrådgivere, pædagoger, lærere, psykologer, sygeplejersker, pædiatere, børn/unge psykiatere, politi.

Indsats i kommuner: Der er behov for vidensformidling, -deling og -opgradering blandt professionelle. Det kan være hensigtsmæssigt at udpege nøglepersoner, som kan arbejde på tværs af strukturelle grænser i kommuner og andre systemer.

Forskning: Vi trænger til øget vidensindsamling og øget forskningsindsats om børn og unge med seksuel overgrebsadfærd, så vi kan sætte ind med på tidlig indsats og forebyggelse af seksuelle overgreb mod børn.

Unge med kriminel baggrund: Unge med (massiv) kriminel baggrund, hvor seksuel overgrebsadfærd er del af anden kriminel adfærd, får i øjeblikket ikke noget systematisk tilbud om behandling for deres overgrebsadfærd. Der vil i denne gruppe venteligt være mange med jævnaldrende eller voksne ofre.

Børn/unge med udviklingshæmning/begavelseshandicap: Nogle af disse børn er ikke alene i risiko for selv at blive ofre for seksuelle overgreb, men også for selv at udvikle overgrebsadfærd som følge af deres dårlige begavelse.

Forløbsundersøgelse: Forløbsundersøgelser vil give værdifuld viden om den videre udvikling hos unge med overgrebsadfærd, herunder generel trivsel og recidivrisiko.

National kortlægning: Med en national kortlægning vil vi kunne give et mere sikkert billede af omfanget i Danmark. Formentlig svarer det til andre landes undersøgelser, herunder den svenske, hvor kendte overgreb i en tredjedel af tilfældene begås af børn og unge under 18 år. Kortlægningen kunne laves via socialforvaltningernes kendskab til personer under 18 år med overgrebsadfærd.

Nationalt videnscenter: Indsamling af data fra hele landet om børn/unge med seksuel overgrebsadfærd. En samlet database med data fra lokale centre i hele landet, efterhånden som disse udbygges, samt løbende vidensindsamling og formidling på området.

Barnets hus – børnecentre: Et holistisk barnesyn kan tilgodeses ved, at psykosociale, lægelige og eventuelt efterforskningsindsatser kan ske i samme hus, hvor alle typer overgrebsproblematikker kan behandles – herunder også fysisk omsorgssvigt, der involverer børn. Det er væsentligt, at tilbuddet rummer både børn, som er ofre, og børn, som har seksuelt bekymrende/krænkende adfærd. Man kan endvidere anbefale, at afhøring af ikke kun ofre for seksuelle overgreb, men også af store børn og unge med krænkende adfærd sker ved hjælp af politiets videoafhørere.

*Mimi Strange, leder af projekt JANUS,
psykolog, specialist og supervisor i psykoterapi
Birgitte Jørgensen, psykolog, Dennis Madsen, socialrådgiver
Søs Sinnerup Christoffersen, psykolog
Nina Schrøder, psykolog, forskningsassistent
Susanne Blomsterberg, psykolog*

LITTERATUR ■

1. Howard Zehr (2008): *Genoprettende Ret*. Akademisk Forlag.
2. Fonagy et al. (2004): *Affect Regulation, Mentalization and the Development of the Self*. KARNAC.
3. J. Henniker & V. Mercer (2007): Restorative Justice: Can it Work with Young People who Sexually Abuse? I (ed. Martin Calder): *Working with children and young people who sexually abuse*. Russel House Publ.
4. M. Strange (2006): Børn og unge med seksuel adfærd. I: *Seksuelle overgreb mod børn og unge – En antologi om forebyggelse og behandling*, (red. Mehlbye og Hammershøi). Akf Forlaget.
5. G.M. Hansen og M.M. Sneum (2008): *ADHD – fra barndom til voksenalder*. Frydenlund.

FAKTA ■ Hvoraf navnet JANUS?

Projektets logo er et Janushoved på bronzemønt fra ca. 230 f.Kr. Den romerske gud Janus karakteriseres ved det dobbelte hoved, som giver ham overblik og gør ham i stand til at se både frem og tilbage på samme tid. Janushovedet har to ansigter: Et vendt mod fortiden og et mod fremtiden.

Janushovedet er valgt som logo, fordi det symboliserer dobbeltheden i, at børn og unge, som begår seksuelle overgreb ofte, også har været ofre for omsorgssvigt i deres barndom. Således symboliserer Janushovedet her offer- og krænkerperspektivet såvel som fortid og fremtidsperspektivet.